

PAGINI DE ISTORIE A CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA ILUSTRATE ÎN MEDALISTICĂ

VALERIAN L. CIOFU

Construirea tunelului de cale ferată pe sub Obcina Mestecănișului, la începutul acestui secol, a însemnat în istoria tehnicii, una din cele mai remarcabile lucrări de geniu civil ale epocii, nu numai pe pământul românesc, ci și pe plan mondial. Lung de 1622 m, tunelul feroviar de la Mestecăniș avea menirea să lege orașele Cîmpulung Moldovenesc cu Vatra Dornei și apoi Bucovina cu Transilvania (ambele provincii românești erau în acea vreme sub ocupația habsburgică).

Tunelul de la Mestecăniș a necesitat o muncă eroică pentru dislocarea a cca. 40.000 metri cubi de piatră. În zilele noastre, acest tunel feroviar de mare trafic și interes economic pentru România, a fost mărit, dublat și electrificat la 25 kV, 50 Hz.

În 1902, la terminarea tunelului, s-a bătut o plachetă de bronz care constituie un document istoric unic în felul său¹. De dimensiuni 77 × 53 mm, placheta reprezintă pe avers, pentru prima dată în istoria tehnicii la români, o echipă de muncitori tuneliști în poziție de lucru, cu îmbrăcămintea lor — în care se disting pălăriile țărănești bucovinene — și cu principalul lor utilaj tehnologic: ciocanul și dalta, începînd tunelul. Deasupra stă inscripția (în limba germană): DER VERWALTUNGSRAT DER BUKOWINAER LOKALBAHNEN. ZUR ERINNERUNG AN DER TUNNELBAU (Consiliul de administrație al căilor ferate locale bucovinene. În amintirea construirii tunelului). Jos, în dreapta, este numele gravorului St. Schwartz din Cernăuți. Reversul arată gura tunelului cu calea ferată; deasupra, pe o panglică, este înscrisă durata construirii tunelului: Iulie 1900 — Aprilie 1902. La stînga sus, este stema Austriei cu coroana imperială, iar la dreapta, stema ducatului Bucovinei cu capul de zimbri și o coroană princiară deasupra. Dedesubtul reversului este inscripția MESTECĂNEȘTI TUNNEL (tunelul de la Mestecăniș). 1622 m (fig. 1).

Cam în acel-și timp cu tunelul de la Mestecăniș, s-a început și construirea tunelului feroviar de la Teliu, cu aceleași vizibile țeluri economice și strategice, în configurația geopolitică de la începutul secolului al XX-lea, urmărindu-se realizarea unui acces cit mai direct al Austro-Ungariei spre gurile Dunării. Tunelul urma să lege Brașovul de Buzău, pe la Întorsura Buzăului-Nehoiășu. Din cauza dificultăților tehnice, lucrările au fost întrerupte atunci, dar s-au reluat în 1920, puțin timp după Marea Unire a tuturor provinciilor românești. Lung de 4370 m, tunelul a fost terminat în 1926, necesitînd o muncă uriașă a muncitorilor veniți pe șantier din toate părțile României spre a disloca peste 110.000 metri cubi de piatră și pământ. Mulți muncitori și-au pierdut viața din cauza insecurității lucrului sub munte și a condițiilor nefavorabile de sol. Calea ferată, preconizată, necesitînd și multe alte lucrări de geniu civil, a fost construită complet în preajma celui de al doilea război mondial, dar mai tîrziu s-a dovedit aptă traficului normal doar pe tronsonul ardelean Brașov-Întorsura Buzăului, grație succesului tehnic al constructorilor tunelului de la Teliu.

¹ Gassauer R. Bucovinensia. Suceava, 1935, p. 16.



Fig. 1

La inaugurarea tunelului s-a bătut o medalie cu tortiță, din bronz (patinat, argintat sau aurit) de 40 mm diametru care reprezintă și azi o realizare de vîrf în arta medalistică.

Aversul reprezintă o modelare miniaturală a reliefului din vecinătatea tunelului de la Teliu. Sus, este o linie secantă deasupra căreia este gravată stema României flancată de două vederi în miniatură ale castelelor Bran și Sinaia iar în jur este inscripția TUNELUL TELIU. LINIA BRAȘOV-BUZĂU STRĂPUNS 1926 LUNGIMEA 43670 MT. CONSTRUIT DE DIRECTIA GEN. DE CONSTR. DE C.F. PRIN SOCIETATEA JULIUS BERGER T.A.G. BERLIN. În mijloc, traseul tunelului este marcat cu cuvintele TUNELUL TELIU. Frumusețea acestei gravuri în metal nu poate fi redată prin mijloace fotografice decît la o scară foarte mărită.

Reversul reprezintă intrarea în tunel și un grup de șase mineri muncitori tuneliști, cu căști pe cap, cu lămpi de mină și cu perforatoare pneumatice în mîini. Aranjamentul grinzilor de consolidare a tunelului (după metoda mixtă) conferă ansamblului o „frumusețe tehnică” particulară. Deasupra grupului sînt două ciocane încrucișate (emblema minerilor) și inscripția ce se lasă extrem de greu descifrată: COLABORATORILOR ȘI AJUTOARELOR DEDICATĂ DE JULIUS BERGER TIEFBAU A.G. BERLIN—BRAȘOV—BUCUREȘTI. Sub grup este inscripția în limba latină FIDELITER ET CONSTANTER (în traducere: cu fidelitate și cu statornicie), iar la margine, numele medalistului elvețian Huguénin (fig. 2).

Medaliile tunelelor de la Mestecăniș și Teliu sînt pagini de istorie a eroismului clasei muncitoare din România, în realizarea unor mari lucrări de geniu civil, precursori ale celor din epoca socialistă, ca de exemplu, tunelul de la Bumbești-Livezeni, calea ferată Salva-Vișeu, hidrocentralele de pe Bistrița, Prut, Olt și Dunăre, metroul București, canalul Dunăre-Marea Neagră ș.a.

În medalistica primelor trei decenii ale secolului al XX-lea muncitorii sînt prezenți relativ frecvent ca elemente decorative pe medalii jubiliare și oficiale din România; această tendință corelată cu dezvoltarea economică dinainte și mai ales de după primul război mondial, poate sugera istoricului unele elemente utile investigații cît mai atente a rolului muncitorimii și industriei în societatea românească a epocii respective.

Astfel, cu prilejul expoziției generale din 1906 se bat medalii din bronz de 33 și 60 mm, care pe revers prezintă alegoric un muncitor cu ciocanul pe nicovală, dialogînd, se pare, cu un țăran cu mina stîngă pe plug și în dreapta ținînd un arc de luptă, iar între ei, pe un alt plan, stă un dorobanș cu arma pe umăr. În jur inscripția EXPOZIȚIUNEA GENERALĂ ROMÂNIA DIN BUCUREȘTI, jos, o panglică cu inscripția AM FOST SUNT ȘI VOI FI, iar

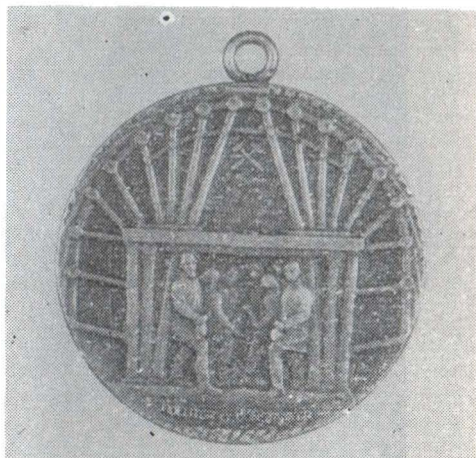


Fig. 2



Fig. 3

dedesubt milesimul 1906 (fig. 3). Pe avers este efigia regelui Carol I și a împăratului Traian, iar la margine numele gravorului, Carniol fiul.

În anul 1907 se ținea la București al III-lea Congres internațional al petrolului. Cu acest prilej, organizatorii români au bătut o plachetă dreptunghiulară din bronz de dimensiuni mici 35×22 mm (uniface) pe care au distribuit-o delegaților români și străini. Placheta reprezintă (fig. 4) un cîmp petrolier cu o sondă în erupție, iar în prim-plan un bust de muncitor petrolierist cu coroană de lauri în jurul capului, cu o torță arzînd într-o mînă, iar în alta, ridică o ramură de măsline. Placheta, azi o raritate extremă, arăta participanților marile bogății ale României acelor timpuri: petrolul și muncitorii petroliști. În partea inferioară a plachetei este inscripția AL III-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE PETROL 1907 BUCUREȘTI 8 SEPT. Numele gravorului RESCH (de la Brașov) este marcat în partea dreaptă, deasupra inscripției.

Un an mai târziu, personalul Direcției generale a CFR, bate o frumoasă plachetă din bronz de 67×44 mm pentru omagierea fostului director general, pensionat, E. Miculescu. Aversul prezintă efigia spre dreapta a celui omagiat într-un medalion și în jur inscripția EMIL S. MICULESCU. 1908, iar dedesubt textul adecvat: PERSONALUL CAILOR FERATE ROMANE. OMAGIU DE RECUNOȘȚINȚĂ FOSTULUI LOR DIRECTOR GENERAL. Numele gravorului, artistul Fr. Storck, este marcat la marginea din dreapta a medalionului. Reversul plachetei este o creație de excepție a genului și face parte dintre cele mai inspirate lucrări cu tematici sociale ale sculptorului român Fr. Storck (între care se situează și inegalabila plachetă, „cosașul desculț — 1907”).

Reversul prezintă un tren, ieșind dintr-un tunel și intrînd pe un viaduct; în prim-plan, un feroviar voinic șezînd lingă o roată căzută, privește la altă roată de tren cu aripi în mînă (simbolică) în timp ce o femeie înaripată, rezemată de un scut cu inițialele C.F.R., îi așază pe frunte o coroană de lauri (fig. 5). Pe marginea dreaptă e marcat și aici numele Fr. Storck². Compoziția artistică de pe această plachetă, în esență idilică, reprezintă apoteoza muncii feroviarilor români de pe toate drumurile de oțel ale țării.

În 1921 se organizează la București o expoziție cu tîrg de mostre industriale. Cu acest prilej se bate o medalie oficială din bronz de 40 mm, care pe revers prezintă în prim-plan silueta viguroasă a unui muncitor cu ciocanul pe umăr, ținut cu mîna dreaptă, iar mîna stîngă o ține în șold. Spre dreapta se observă o nicovală și o roată dințată, iar pe fond o fabrică și coșuri de fum (fig. 6). În jur este inscripția EXPOZIȚIA ȘI TIRGUL DE

² Piese prezentate în fig. 2, 4 și 5 fac parte din colecția ing. Vitalie Umlauf din București.

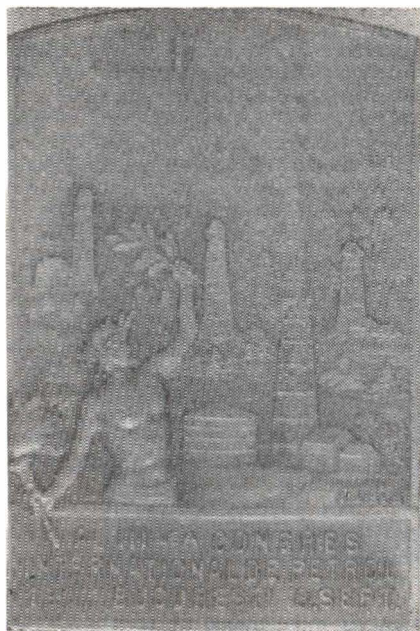


Fig. 4

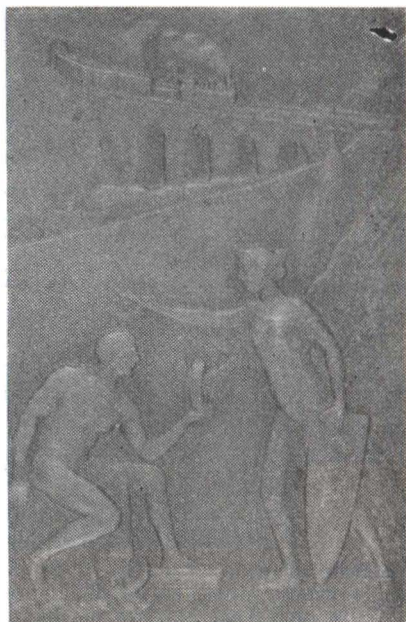


Fig. 5

MOȘTRE ALE INDUSTRIEI ROMÂNEȘTI, iar dedesubt 11.IX — 2.X.1921. BUCUREȘTI. În dreapta este numele gravorului A. Weinberger. Și această medalie are pe avers efigia șef. lui statului și inscripția în jur: FERDINAND I REGELE ROMÂNIEI. Debesubț, numele gravorului, A. Weinberger.

Reșița este unul din cele mai vechi și mai importante centre industriale ale României. În 1771 au fost date în exploatare acolo, primele două furnale, trei forjării și un atelier mecanic, la care lucrau muncitori români și coloniști germani. În 1903, s-a organizat în Reșița un sindicat al metalurgiștilor sub conducerea muncitorului Johann Staudt și, în același timp, a fost creată prima organizație locală a Partidului Social-Democrat. În 1918, proletariatul din Reșița a participat la greva generală politică în sprijinul Revoluției Socialiste din Octombrie din Rusia³.

Între 1900—1925, deci înainte și după marea unire din 1918, uzinele metalurgice din Reșița au fost conduse neîntrerupt de industriașul reșițean Weith. Cu prilejul împlinirii unui sfert de secol de conducere, s-a bătut medalii din argint de puritate 900 la mie și din bronz lucios, de 60 mm și de 32 mm, care pe revers prezintă o splendidă siluetă de muncitor metalurgist, în sorț și cisme, cu un ciocan pe umărul drept și cu mîna stîngă în sold. Lateral se văd oșelăriile de tip Martin-Siemens și cuptoarele electrice de tip Héroult⁴, iar dedesubt și circular, este inscripția omagială: **PERSONALUL UZINELOR DE FIER ȘI DOMENIILOR DIN REȘITA MARELUI SAU CONDUCĂTOR, ÎN SEMN DE OMAGIU ȘI DE RECUNOSTINȚĂ** (fig. 7). Pe avers este efigia spre stînga și jos semnătura directorului în facsimil. Weith, iar lateral, anii 1900—1925. La marginea de jos este gravat numele artistului. A. Weinberger. Medalia, pe lîngă valoarea artistică remarcabilă, are și un însemnat caracter documentar, prezentînd nivelul de modernizare a uzinelor de fier din Reșița în anul 1925. Redăm pentru prima dată în țară fotografia acestei medalii.

³ *Județele României Socialiste*, București, 1969, p. 178—179.

⁴ D. GUSTI, ș. a., *Enciclopedia României*, vol. III, București, 1938, p. 834—837.



Fig. 6



Fig. 7

Prezentînd aceste din urmă două medalii de elevată ținută artistică, cu siluete de muncitori, inserăm aici și cîteva cuvinte despre gravor, pentru folosința celor ce ar dori să studieze istoria artei medalistice la români. Anton Weinberger (1881—1937) a fost sculptor și profesor, născut în orașul muncitoresc Anina din județul Caraș-Severin. A activat și la Viena, unde, printre alte lucrări, a restaurat și cavoul familiei imperiale de Habsburg de la biserica Capușinilor⁵. După marea unire, a lucrat și în țara noastră busturi și medalii de excepțională valoare artistică, printre care: medalia Miron Cristea (1920), medalia jubiliară a Societății Dacia-România, cu stema țării (1921), medalia Societății române de geografie, cu harta în relief a României întregite (1925), medalia Caius Brediceanu (1930) și altele. În 1937 a murit la Viena într-un accident.

Chiar și unirea generală a industriilor din România a cărei activitate nu e locul s-o dezvoltăm aici, sărbătorind în 1928 un sfert de secol de existență, bate o plachetă jubiliară din bronz 80 × 50 mm (fig. 8), redînd același leit-motiv pe avers: un muncitor și un meenic cu scule și piese, soarele răsărind speranțe deasupra nicovalei și lateral profile de fabrici și sonde. În colțurile de sus sînt anii 1903—1928 și inițialele U.G.I.R., iar în cele de jos, numele artistului modelator Costache Bassarab (care aduce muncitorii într-o compoziție idilică, sub emblema U.G.I.R.) și numele executantului S. Johnson din Milano. Reversul reprezintă pe șase scuturi, principalele ramuri industriale: prelucrarea lemnului, industria petrolieră, industria textilă, industria chimică, construcțiile de mașini și mineritul. Pe mijloc este inscripția XXV . ANI DELA ÎNFIINȚAREA . UNIUNII . GENERALE . A INDUSTRIILOR . DIN ROMÂNIA. Între scuturi sînt gravate frunze de stejar, simbol al eroismului muncii creatoare.

Ca și centrală a asigurațiilor sociale din România, a cărei activitate a fost uneori controversată (subiect ce depășește cadrul studiului de față) cu prilejul împlinirii a zece ani de activitate a directorului său general Mihail Enescu, a bătut în 1933 o medalie din bronz de 50 mm. Aversul medaliei prezintă efigia personajului sărbătorit cu inscripția în jur MIHAIL ENESCU DIRECTOR GENERAL AL CASEI CENTRALE A ASIG. SOCIALE. Sub efigie, numele modelatorului Miculescu. Reversul acestei medalii prezintă un muncitor metalurgist în picioare, cu ciocanul pe nicovăla și alături un muncitor pietrar, așezat pe sol cu ciocanul în mînă într-o poziție de lucru foarte expresivă. Ambii muncitori au busturile despuiate. În exergă, inscripția cu majuscule pe cinci rînduri: Zece ani de muncă pentru binele și propășirea clasei muncitoare din România. În stînga jos, este numele gravorului R. Fässler Buc.(urești), iar în partea inferioară, anii 1923—1933 (fig. 9).

⁵ M. Predescu, *Enciclopedia Cugetarea...* București, 1910, p. 916.

În perioada interbelică de „lansare” și de stabilizare relativă a capitalismului în România (perioadă căreia îi aparțin și medaliile din fig. 4—9), s-au întreprins și unele măsuri de promovare a învățământului muncitoresc, paralel cu sistemul legislativ elaborat succesiv, care limita dreptul la grevă al muncitorilor (legea Trancu-Iași din 6 septembrie 1920), interzicerea introducerii în statutele sindicatelor a principiului luptei de clasă (legea asociațiilor profesionale din 26 mai 1921) etc., mergând pînă la decizia Consiliului de Miniștri din 10 aprilie 1929, prin care Ministerul de justiție era autorizat să ceară instanțelor judiciare dizolvarea sindicatelor unitare. În aceste condiții, în anul 1920, se aprobă organizarea învățământului profesional muncitoresc în cadrul Ministerului Muncii.

În anul 1935, cu prilejul sărbătoririi a 15 ani de învățămînt muncitoresc se bate o plachetă deosebit de frumoasă, ca redare artistică și ca semnificație a documentului. Piesa, inedită, existentă în colecția noastră, e din bronz de 70 × 47 mm și prezintă pe avers o scenă simbolică: un muncitor cu bustul herculean despuiat, ține copilul cu mîna dreaptă de umăr și cu mîna stîngă îi arată școala, pe al cărui zid scrie MAI MULTĂ LUMINA. Lîngă copilul, de o expresivitate michelangelică, este o nicovală și o roată dințată, iar deasupra plachetei se vede conturul unei mari uzine. În exergă, inscripția ÎNVAȚĂMÎNTUL MUN-



Fig. 9

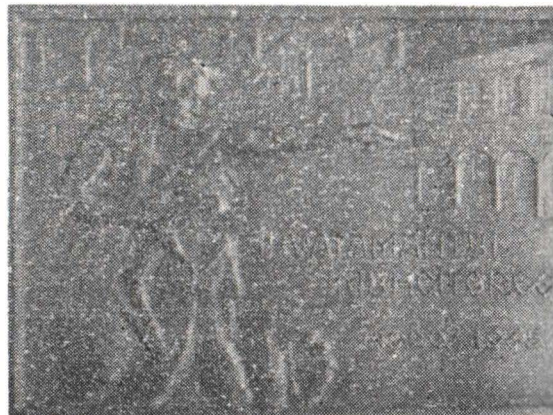
Fig. 8 www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

Fig. 10

CITORESC. 1920—1935, iar la marginea din stînga, numele modelatorului D. Almăjan Vișneanu (fig. 10). Pe revers este textul cu majuscule pe șase rînduri „Asociația membrilor corpului didactic al învățămîntului muncitoresc din România. Cu ocazia aniversării a 14 ani de la înființare și 15 ani de la întemeierea învățămîntului muncitoresc sub conducerea Ministerului Muncii”. În stînga jos, numele gravorului R. Fässler, Buc. III.

Istoria organizării clasei muncitoare din România este și ea relativ bogată și interesant ilustrată în medalistică, fapt ce pledează pentru folosirea acestor documente în metal ca material educativ și ilustrativ atît în procesul de învățămînt, cit și în organizarea de expoziții tematice în muzee, școli și cluburi muncitorești.

În secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea formele de organizare ale clasei muncitoare din România nu erau propriu-zis niște sindicate; primele asociații muncitorești erau mai curînd înjghebate pentru într-ajutorare și cuprindeau adeseori muncitori de mai multe profesii. Așa au fost, de exemplu, Unirea lucrătorilor constructori români, înființată în mai 1873, apoi Societatea „Concordia Română”, înființată în 1876 și care ne-a lăsat o medalie din 1880, sau Societatea cooperativă a constructorilor și meseriașilor români, înființată în 1882 și care ne-a lăsat 11 modele de medalii destinate încurajării muncii, în special la concursuri, între anii 1882—1895 și multe altele, înființate după 1887. Societatea cooperativă, de exemplu, în 1883 organiza o expoziție la care participau membrii ei: rotari, dogari, dulgheri, băcani și mici fabricanți de conserve, tinichigii și luminărari, farmaciști, cofetari, tipografi și litografi, cărămidari, frînghieri⁶. Nu vom prezenta aici bogata activitate și toate cele 11 medalii bătute de Societatea cooperativă, întrucît ele au fost publicate într-o micromonografie anterioară⁷. Ne vom limita doar a prezenta medalia din 1894 ce ni se pare mai caracteristică, situîndu-se și printre cele mai frumoase medalii românești. Este din cupru patinat, argintat sau aurit, de 56 mm. Aversul prezintă munca, o alegorie feminină cu coroana de lauri în mîna dreaptă și cu mîna stîngă pe un scut cu compasuri de zidari, o căciulă și două mîini strînse, alături o nicovală, o roată dințată, o amforă și mai la distanță o fabrică cu coș de fum. În jur, o cunună din frunze de stejar și apoi inscripția SOCIETATEA COOPERATIVĂ A CONSTRUCTORILOR ȘI MESERIAȘILOR ROMÂNI. Lîngă scut, jos, inițialele gravorului S. J. Reversul prezintă o carte deschisă cu inscripția în majuscule TOȚI

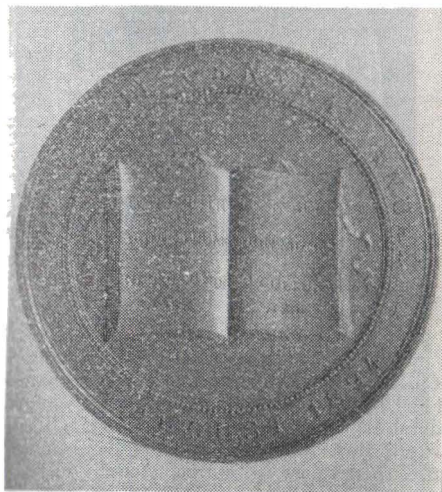


Fig. 11

⁶ Arhivele Statului București, Fișa nr. 5/1883 Societatea Cooperativă.

⁷ Valerian L. Ciofu, *Medaliile Societății cooperative a constructorilor și meseriașilor români din anii 1882—1895*, în *Buletinul Societății Numismatice Române*, nr. 121—123, București, 1975, p. 253—260.

PENTRU UNUL ȘI DUMNEZEU CU NOI. TE ÎNALȚĂ PRIN MUNCA ȘI CULTURĂ. În jur este scris CONCURSUL, GENERAL ANUAL, 29 AUGUST 1894 (fig. 11).

La 18 decembrie 1881 se organizează la București „Prima societate a chelnerilor din România”, afiliată la Societatea internațională a chelnerilor, prilej cu care se bate o medalie mică de 18 mm, din argint și una din bronz de 40 mm cu tortiță, reprezentînd un tacîm de masă între două ramuri de laur (inedită).

În 1889 se organizează Societatea „Unirea” a lucrătorilor meseriași din Ploiești; prilej cu care se bate o medalie cu tortiță de 33 mm.

Anul 1894 ne-a lăsat o medalie ovală a Școlii de arte și meserii din București 117 X 114 mm, modelată de sculptorul D. Paciurea.

La 1 aprilie 1896 se organizează și la Ploiești o societate a chelnerilor, afiliată la Societatea internațională a chelnerilor și se bate o medalie cu tortiță de 20,5 mm. În același an, la 16 iulie, se organizează la Brăila o societate „Briciul” de într-ajutorare a bărbierilor, care bate o medalie din alamă de 33 mm cu tortiță⁸.

În aprilie 1896 se organizează la Galați „Societatea brânșelor”, care-și adoptă un drapel propriu în 1898; organizarea breslelor la Galați este atestată de o medalie din cupru de 31 mm, aurită, și cu tortiță (inedită). Pe avers este inscripția circulară SOC. BRÂNȘELOR GALATZ. FONDAT 14 APR. 1896, iar în centru, un chip uman împrăștiind în jur razele speranței. Pe revers, o cunună din ramuri de laur și inscripția pe șapte rînduri: SPRE AMINTIREA FONDARII SOC. 14 APRIL 1896 ȘI SF. DRAPELULUI 20 IULIE 1898 (fig. 12). Izvoare istorice menționează că în mai 1896 are loc greva hamalilor din portul Galați pentru obținerea repausului duminical.



Fig. 12

În 1905 se organizează la București Asociația meseriașilor cofetari și se bate o medalie. În același an, se organizează o așa-numită „Academie română de croitorie”, care bate o medalie cu tortiță de 32 mm, avînd inscripția MERITUL MUNCII⁹.

O documentare exhaustivă asupra însemnelor durabile în metal ce atestă momente din organizarea clasei muncitoare la noi în țară, poate cuprinde și fondul necatalogat de insigne profesionale vechi, dispersate în multe colecții tematice particulare și muzee. Astfel, descoperim piese cu diverse geometrii, lucrate artistic, în metale prețioase ca niște bijuterii, sau comune, combinate uneori cu emailuri și avînd inscripții ce pot deschide piste de cercetări în arhivele locale, ca de exemplu: ¹⁰

⁸ *Buletinul Societății Numismatice Române*, anul III, București, 1906, p. 55—57.

⁹ Gh. Buzdugan și Gh. Niculiță, *Medalii și plachete românești*, București, 1971, p. 258.

¹⁰ Din colecția Ioan Nastasă — București.

- Societatea coaforilor „Umanitatea“ fondată 1877 ;
- Societatea curelarilor din România, 1886—1911 ;
- Societatea meseriașilor și comercianților români „Valea Racovei“ Vaslui, 1897 ;
- Liga meseriașilor de bresle tehnice, Constanța, 1902 ;
- Sindicatul chimic București, 1922—1923 ;
- Sindicatul adevărașilor măcelari, Ploiești 1923 etc.

Dar să revenim la medalistică.

La 1 ianuarie 1906, muncitorii tâmplari din București organizează o asociație proprie denumită „Rindeaia“. Din anul 1911 această asociație este în situație înfloritoare și bate o medalie de încurajare a membrilor săi pe care o prezentăm pentru prima dată în cele ce



Fig. 13



Fig. 14

urmează (fig. 13). Metal: bronz argintat 40 mm, cu tortiță. Pe avers, în mijloc, scule ale breslei timpiarilor: rindea, clește, ciocan, o mașină de găurit lemn manuală. În exergă, inscripția FONDAT 1 IAN. 1906, iar în jur denumirea asociației „RINDEAUA“ SOC. COOP. DE ECONOMIE, IMPR. ȘI AJUTOR BUCUREȘTI. Reversul are două crengi de lauri ce înconjoară inscripția cu majuscule: RECOMPENSA PENTRU MUNCA ȘI DEVOTAMENT CĂTRE SOCIETATE, membrului... apoi urmează o panglică orizontală destinată înscriserii numelui respectiv. Dedesubt, într-un scut, milesimul 1911 lângă care sînt inițialele gravorului A.C.

Este interesant de observat că în 1905 se înființase deja primul sindicat muncitoresc din România, acel al timpiarilor, condus de I. C. Frimu, după care s-a înființat sindicatul cîșmarilor, al croitorilor etc. În iunie 1906 se ținea prima conferință generală a sindicatelor și cercurilor socialiste „România muncitoare” și se creia Comisia generală a sindicatelor din România (C.G.S.R.), adoptîndu-se statutul sindicatelor din România¹¹. Cu tate acestea, vechea asociație a timpiarilor (și vom vedea că nu numai aceasta) au continuat să existe și în 1911.

Următoarea medalie, de asemenea înedită și similară ca dimensiuni și alcătuire artistică cu precedentă, fiind semnată pe avers de același gravor A. C., este medalia unei asociații „Mihai Viteazul” din Odobesti (fig. 14). Metal: bronz argintat sau aurit de 40 mm cu tortiță. Pe avers, în mijloc, este gravată în relief statuia lui Mihai Viteazul din București. În exergă e scris FONDAT 11 AUG. 1911, iar în jur denumirea asociației „MIHAI VITEAZUL”. SOCIETATE DE AJUTOR RECIPROC ODOBESŢI-PUTNA. Reversul are aceeași compoziție și aceeași inscripție ca fig. 13, cu deosebirea că, jos, în locul scutului cu milesimul este inscripția SOCIETATE DIN INITIATIVA DLUI. MIHAIL ȘT. ENESCU.

Orașul Odobesti de pe malul moldovenesc al Milcovului, azi în județul Vrancea, era în acea vreme un tirg, o comună urbană (consemnează Enciclopedia României din 1938), cu podgorie, fabrică de spirt, atelier de dogărie, o școală viticolă, comerț prosper de vinuri; avea sindicat viticol, sfat negustoresc și o organizație medicală a casei de asigurări sociale¹².

Este evident că societatea de ajutor reciproc nu putea fi a podgorenilor, ci a maselor muncitoare din Odobesti. Fără a cunoaște data baterii acestei medalii, pare că ea este legată de activitatea aceluiași M. Enescu, reprezentat pe medalia din fig. 9, pe care se află și inscripția (cu caracter cel puțin programatic) „pentru binele și propășirea clasei muncitoare din România”. Cercetări suplimentare în arhivele locale ar putea aduce mai multă lumină asupra acestei medalii-document. Numele „Mihai Viteazul” dat acelei societăți de la vechea graniță a Moldovei cu Muntenia evocă, cel puțin în gîndurile noastre, momentul trecerii pe acolo a unei părți din armata lui Mihai Viteazul, în mai 1600, spre a înlătura din Moldova pe Ieremia Movilă și a se intitula prin hrisovul din 6 iulie 1600 „domn al Țării Românești și Ardealului și a toată țara Moldovei”.

Istoria organizării clasei muncitoare din Transilvania aflată sub ocupație străină, este ilustrată prin două medalii ale breslelor din Sibiu. Prima este din bronz patinat de 45 mm (fig. 15). Aversul prezintă o figură feminină șezînd, cu mina dreaptă pe o carte, iar stînga pe o coroană așezată pe scutul armelor orașului Sibiu. În jur inscripția VON ALLGE-



Fig. 15

¹¹ C. C. Giurescu, *Istoria României în date*, București, 1972, p. 282.

¹² D. Gusti s.a., *Enciclopedia României*, 1938, p. 356—357.



Fig. 16

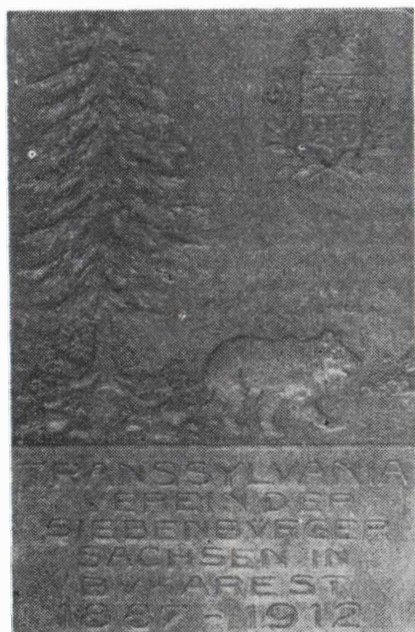


Fig. 17

MEINEN GESELLENVEREIN IN HERMANNSTADT (în traducere: din partea asociației generale a calfelor din Sibiu). Reversul prezintă o cunună din două ramuri de lauri încrucișate, cu o panglică la punctul de încrucișare¹³. Medalistul ardelean A. Resch plasează această medalie în catalogul său (Nr. LXXVI) înainte de anul 1893. Oricum, medalia atestă că spre sfârșitul secolului al XIX-lea, când A. Resch își pregătea catalogul de medalii spre publicare, la Sibiu exista o asociație generală a calfelor, cu anumită vechime și influență în breslele din Transilvania, în care intrau muncitori de toate naționalitățile conlocuitoare, presupunem noi.

¹³ Resch Adolf, *Siebenbürgische Münzen und Medaillen*, Sibiu, 1901, p. 254.

În colecția noastră există o a doua medalie (fig. 16), inedită, care pe avers prezintă aceeași compoziție artistică, în profil foarte înalt, dar inscripția este: VON BÜRGER UND GEWERBEVEREIN ZU HERMANNSTADT (în traducere: din partea cetățenilor și a asociației meșteșugarilor de la Sibiu). Pe revers este inscripția PREIS VON DER LOKAL-AUSSTELLUNG, peste o ramură de laur (în traducere: premiul expoziției locale), iar dedesubt, cu caractere mai mici: HERMANNSTAEDTER GEWERBETREIBENDER 1903 (în traducere: meșteșugarii din Sibiu, 1903).

Observăm așadar că la începutul secolului al XX-lea, la Sibiu exista o asociație a meșteșugarilor, mai cuprinzătoare și poate diferită de asociația calfelor, atestată prin medalia precedentă. Că lanțul Munților Carpați și granița de pe crestele lor nu au separat niciodată oamenii de dincolo și de dincoace, o probează și placheta inedită existentă în colecția noastră, pe care o prezentăm în continuare. Este din tablă de cupru (fig. 17) de 40 x 60 mm presată și reprezintă, de asemenea, un peisaj cu munți, cu un brad falnic și un urs, străluite de emblema principatului Transilvaniei (din perioada autonomiei sale), înconjurată cu două ramuri de lauri. Dedesubt inscripția TRANSYLVANIA VEREIN DER SIEBEN-BÜRGER SACHSEN IN BUKAREST 1887—1912 (în traducere: Asociația „Transilvania” a sașilor ardeleni din București, 1887—1912).

Observăm deci cum muncitorii sași, trecînd din Transilvania spre capitala României independente, au dezvoltat diverse meșteșuguri, dar au adus cu ei și tradiția de organizare a breșelor de peste Carpați, întemeind în 1887 o asociație cu același caracter probabil cu al Societății cooperative, adică multiprofesional. În 1912, ei sărbătoreau un sfert de veac al acestei asociații, executînd o plachetă ce evocă plastic apartenența multiseclară a sașilor la pămîntul natal românesc. Placheta este și un document probatoriu că naționalitățile conlocuitoare din România se bucurau și în acea vreme de dreptul la asociere și de folosire a limbii materne. Sașii de la București mai aveau în 1895 și un Club social-democrat care a trimis un delegat la Congresul al III-lea al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România¹⁴.

În deceniul 1935—1945, medalistica românească nu mai prezintă nici o emisiune cu chipuri de muncitori sau care să consemneze vreun eveniment din viața clasei muncitoare.

Actul de la 23 August 1944, de o covârșitoare importanță în istoria României, a făcut posibil ca în 1945 să se sărbătorească primul 1 Mai liber. Cu acest prilej, sindicatul metalchimic emite două medalii-premiu, din bronz de 50 mm. Prima prezintă pe avers doi muncitori în salopetă de vîrste diferite, forjînd pe o nicovală, într-un interior de fabrică. În

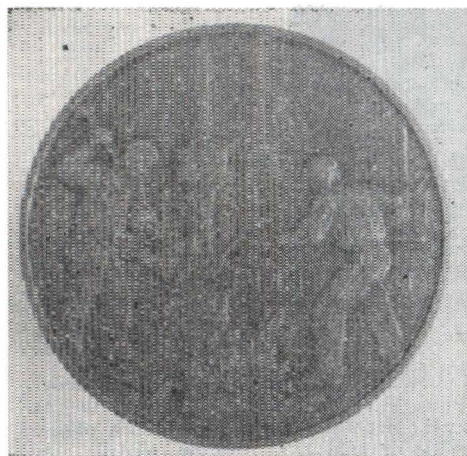


Fig. 18

¹⁴ Congresul III al P.S.D.M.R., în „Magazin Istoric” anul XV, nr. 11 (176), București, nov. 1981, p. 12—13.

partea inferioară, reapare ramura de laur și rota dințată, simbol al eroismului în munca pașnică. La marginea de jos e numele gravorului C. Stănescu.

Pe revers e un panou flancat de o ramură de măsline și una de stejar, avînd inscripția SINDICATUL METALO-CHIMIC. PREMIU PENTRU PRODUCȚIE. 1 MAI 1945. În exergă, raze de soare, simbolul nădejdiilor spre mai bine (fig. 18).

Ultima medalie, inedită, existentă în colecția noastră, prezintă pe avers o cunună din două ramuri de lauri, iar în mijloc, o carte deschisă cu o pană pe ea, o harpă și o făclie aprinsă. Pe revers este aceeași compoziție artistică ca în fig. 18, dar inscripția arată o destinație diferită, anume SINDICATUL METALO-CHIMIC. PREMIU PENTRU CULTURA. 1 MAI 1945 (fig. 19).

Această medalie este nesemnată și necatalogată nici în publicația oficială a Monetăriei Statului¹⁵ (unde a fost bătută medalia precedentă). Dacă reversul pare a fi lucrat de același artist ca și medalia din fig. 18, aversul este de o manieră artistică diferită cu profile adînci (ce amintesc de medaliile lui P. Grant).



Fig. 19

Semnificația acestei medalii-premiu pentru cultură din 1945 este deosebită. Ea amintește de inscripția de pe medaliile Societății cooperative (fig. 11) de medalia învățămîntului muncitoresc (fig. 10) și în general de grija mișcării muncitorești de la noi din țară, în toată istoria sa (pînă la mijlocul secolului al XX-lea), pentru însușirea și promovarea culturii, paralel cu revendicările sale social-politice și economice.

ESSAI SUR L'HISTOIRE DE LA CLASSE OUVRIÈRE DE ROUMANIE ILLUSTRÉ PAR DES MÉDAILLES

R é s u m é

L'étude monographique se rapporte aux médailles battues en Roumanie, aussi bien qu'aux médailles battues dans les provinces roumaines, la Bukovine et la Transylvanie pendant l'occupation autrichienne, ayant comme sujet les ouvriers, leur représentation artistique, leur situation sociale et leur organisation professionnelle, à travers les XIXe-XXe siècles. Genera-

¹⁵ Monetăria națională. Zece ani de activitate. 1935—1945, București, p. 93—94.

lement, ce sont des médailles très rares dans des collections, ou inédites. La plupart des pièces appartiennent à la collection personnelle de l'auteur. Il en résulte que l'organisation présindical des ouvriers roumains (XIX^es. — commencement du XX^e siècle) était sous la forme des sociétés coopératives ou d'entraide mutuelle, surtout multiprofessionnelles.

Le papier constitue un complément à une autre étude „Les paysans dans la numismatique roumaine“ publié auparavant par l'auteur (L'information numismatique, 36, Paris, 1975, p. 7—42). Les deux permettent au lecteur de réaliser une image correcte et suffisamment complète sur les principales classes sociales de la Roumanie, les ouvriers et les paysans, leur évolution, leur émancipation, illustrées toujours par des médailles.

LISTE DES FIGURES

- Fig. 1. La plaquette de la construction du tunnel de chemin de fer a Mestecăniș. Bronze 77×53 mm, 1902.
- Fig. 2. La médaille de la construction du tunnel de chemin de fer à Teliv. Bronze 40 mm, 1926.
- Fig. 3. La médaille de l'exposition générale de 1906. Bronze 60 et 33 mm.
- Fig. 4. La plaquette du III^e Congrès International du pétrole. Bronze 35×22 mm, 1907.
- Fig. 5. La plaquette du personel du chemin de fer. Bronze 67×41 mm, 1908.
- Fig. 6. La médaille de l'exposition et de la foire d'échantillonnage industrielle de 1921. Bronze 40 mm. Reverse.
- Fig. 7. La médaille jubilaire de Reșița. Argent ou bronze 60 mm et 32 mm, 1925.
- Fig. 8. La plaquette de l'Union générale des industriels roumains UGIR. Bronze 80×50 mm, 1928.
- Fig. 9. La médaille de la Caisse centrale d'assurances sociales. Bronze 50 mm, 1933. Reverse.
- Fig. 10. La plaquette de l'enseignement ouvrier. Bronze 70×47 mm, 1935. Averse.
- Fig. 11. La médaille de la Société cooperative des constructeurs et des artisans roumains. Bronze 56 mm, 1894.
- Fig. 12. La médaille de la Société des corporations. Galatz. Bronze 31 mm, 1898.
- Fig. 13. La médaille de la Société „Rindeau“ (Le robot). Bucarest. Bronze argenté 40 mm, 1911.
- Fig. 14. La médaille de la Société „Mihai Viteazul“ Odobesti. Bronze 40 mm.
- Fig. 15. La médaille de l'Union générale des maîtres à Sibiu. Bronze 45 mm, cca. 1890. Averse.
- Fig. 16. La médaille de l'Union des artisans à Sibiu. Bronze argenté 45 mm, 1905.
- Fig. 17. La plaquette de l'Union des Saxons de Transylvanie à Bucarest. Cuivre 40×60 mm, 1912.
- Fig. 18. La médaille du concours pour la production 1 Mai 1945, Bronze 50 mm.
- Fig. 19. La médaille du concours pour la culture. 1 Mai 1945, Bronze 50 mm.